

Helsingfors/Mariehamn 25.2.2026

Nr 8/26

Hänvisning Ålands lagtings skrivelser
21.1.2026, nr 5, 7 och 9/2026.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över följande av lagtinget 21.1.2026 antagna landskapslagar:

- 1) Landskapslag om tillämpning på Åland av riksförfattningar om konsumentssäkerhet (nedan blankettlagen),
- 2) Landskapslag om ändring av landskapslagen om marknadskontrollen av vissa produkter,
- 3) Landskapslag om ändring av 4 § landskapslagen om tillämpning av lagen om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål eller undervisningsändamål.

Ålandsdelegationen avger i det följande ett gemensamt utlåtande över ovan nämnda landskapslagar.

Landskapslagarnas huvudsakliga innehåll

Genom blankettlagens 1 § ska fyra riksförfattningar tillämpas på Åland med de avvikelser som följer av lagen. Det rör sig om 1) lagen om konsumentprodukters säkerhet (FFS 184/2025), 2) lagen om konsumtionstjänsters säkerhet (FFS 185/2025), 3) lagen om leksakers säkerhet (FFS 1154/2011) och 4) lagen om kosmetiska produkter (FFS 492/2013). Ändringar i dessa riksförfattningar ska tillämpas på Åland ifrån tidpunkten för deras ikraftträdande i riket, om inte annat följer av blankettlagen.

Postadress:
Ålandsdelegationen
Statens ämbetsverk på Åland
PB 58
22101 MARIEHAMN

Telefon:
växel 0295 017 200

Adress i Helsingfors:
Annegatan 22 A 3
00100 HELSINGFORS

I blankettlagen föreskrivs närmare om förhållandet till annan lagstiftning (2 §), tillsyn (3 §), språk (4 §), hänvisningar (5 §), administrativa påföljdsavgifter (6 §), straffbestämmelser (7 §), landskapsförordningar (8 §), besvär (9 §) och ikraftträdande (10 §).

Genom landskapslagen om ändring av landskapslagen om marknadskontrollen av vissa produkter sker en anpassning till blankettlagen. Enligt ändringarna i landskapslagens 1 § är lagen tillämplig på den marknadskontroll som omfattas av tillämpningsområdet för lagen om kosmetiska produkter (FFS 492/2013), lagen om leksakers säkerhet (FFS 1154/2011) och lagen om konsumentprodukters säkerhet (FFS 184/2025). Genom landskapslagen görs också vissa andra ändringar, bland annat om myndighetssamarbete och samordning (6a §). Den grundläggande EU-regleringen av marknadskontroll finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011 (nedan *EU:s marknadskontrollförordning*).

Genom landskapslagen om ändring av 4 § landskapslagen om tillämpning av lagen om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål eller undervisningsändamål görs en teknisk följdändring.

Syftet med landskapslagstiftningen är att på Åland genomföra Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/988 av den 10 maj 2023 om allmän produktsäkerhet, ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1025/2012 och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/95/EG och rådets direktiv 87/357/EEG (nedan *EU-förordningen om allmän produktsäkerhet*). Den började tillämpas den 13 december 2024.

Lagstiftningsbehörigheten

Landskapslagstiftningen syftar till ett genomförande av EU-rättsliga förpliktelser. Detta sker huvudsakligen genom att rikslagstiftningen om konsumentssäkerhet görs tillämplig inom landskapets lagstiftningsbehörighet. Enligt artikel 1 i EU-förordningen om allmän produktsäkerhet är syftet med förordningen att förbättra den inre marknadens funktion och samtidigt säkerställa en hög konsumentskyddsnivå. I förordningen fastställs grundläggande regler om säkerheten hos konsumentprodukter som släpps ut eller tillhandahålls på marknaden. Förordningen ska tillämpas på produkter som släpps ut eller tillhandahålls på marknaden i den mån det inte föreligger särskilda bestämmelser med samma syfte enligt unionsrätten som reglerar säkerheten hos de berörda produkterna.

Genom EU-förordningen om allmän produktsäkerhet förenhetligas medlemsstaternas lagstiftning om allmän produktsäkerhet. Medlemsstaternas skyldigheter att lagstifta innehåller nationellt handlingsutrymme. I lagförslaget har redogjorts för EU-lagstiftningen och det nationella handlingsutrymme som denna tillåter (kapitel 1 och 2 i LF nr 27/2024–2025). Enligt självstyrelselagens 59 b § 1 mom. är lagstiftningsbehörigheten och behörigheten i förvaltningsärenden för Ålands del fördelad mellan landskapet och riket på det sätt som anges i självstyrelselagen när åtgärder vidtas i Finland med anledning av beslut som har fattats inom Europeiska unionen. Det förhållandet att medlemskapet i Europeiska unionen och att en del av lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet som avser landskapet utövas på EU-nivå påverkar inte behörighetsfördelningen mellan landskapet och riket när unionsrätten genomförs på nationell nivå (RP 18/2002 rd, s. 18).

Genom blankettlagen upphävs landskapslagen (1988:8) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om konsumentssäkerhet (nedan *den gällande blankettlagen*). Enligt förarbetena till landskapslagstiftningen har avsikten varit att blankettlagen i huvudsak ska motsvara den gällande i sak och inriktning (LF nr 27/2024–2025, s. 15). När den gällande blankettlagen antogs hänvisade dess rubrik till produktsäkerhet. Lagen ansågs hänföra sig till näringslagstiftningen beträffande vilken lagstiftningsbehörigheten med vissa undantag enligt 13 § 1 mom. 9 punkten i den andra självstyrelselagen tillkom landstinget (HD 17.12.1987, se också ÅD 10.11.1987). Enligt förarbetena till den gällande självstyrelselagen ska landskapet ha lagstiftningsbehörighet i fråga om produktsäkerhet (RP 73/1990 rd, s. 74).

År 2012 ändrades den gällande blankettlagen så att begreppet produktsäkerhet ersattes med benämningen konsumentssäkerhet. En bidragande orsak till detta var att blankettlagen gjorde konsumentssäkerhetslagen (FFS 920/2011), lagen om leksakers säkerhet (FFS 1154/2011) och lagen om underrättelser till Europeiska kommissionen om marknadskontrollen av vissa produkter som medför risk (FFS 1197/2009) tillämpliga inom landskapets behörighet.

I samband med lagstiftningskontrollen av den ovan nämnda ändringen ansågs tyngdpunkten i lagstiftningen vara i näringslagstiftningen. På detta område har lagtinget enligt 18 § 22 punkten självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet med vissa begränsningar. Högsta domstolen hänvisade också till att ett syfte med den gällande blankettlagen är att hindra att produkter och tjänster som kan förorsaka personskador får utbredning. Lagen kan därför också hänföras till området för hälsovård. Enligt 18 § 12 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet även beträffande hälso- och sjukvård med vissa undantag som det

inte var fråga om. Den gällande blankettlagen gällde också konsumentskydd, otillbörligt förfarande i näringsverksamhet, standardisering samt utsöknings- och rättsväsendet. På dessa områden har riket lagstiftningsbehörighet enligt 27 § 10, 19 och 23 punkten självstyrelselagen. (HD 14.6.2012, OH2012/112, se också ÅD 11/12).

Bakgrunden till den nu aktuella blankettlagen är antagandet och ikraftträdandet av EU-förordningen om allmän produktsäkerhet. I den direkt tillämpliga förordningen fastställs grundläggande regler om säkerheten hos konsumentprodukter som släpps ut eller tillhandahålls på marknaden. I riket har antagits lagstiftning som kompletterar förordningen och moderniserar den allmänna regleringen om konsumtionstjänsters säkerhet. Enligt 1 § 1 mom. i lagen om konsumentprodukters säkerhet tillämpas lagen på konsumentprodukter. Enligt 1 § 1 mom. i lagen om konsumtionstjänsters säkerhet tillämpas lagen på konsumtionstjänster. Tillämpningsområdet för dessa rikslagar motsvarar huvudsakligen den i riket upphävda konsument säkerhetslagens (RP 213/2024 rd, s. 17 och 32). Den rikslagen har tillämpats inom landskapets behörighet med stöd av den gällande blankettlagen.

Redan genom den gällande blankettlagen gjordes lagen om leksakers säkerhet och lagen om kosmetiska produkter gällande inom landskapets behörighet (ÅD 11/12 och 44/15). Enligt den nu aktuella blankettlagen ska dessa rikslagar fortsättningsvis tillämpas inom landskapets behörighet. Således är utgångspunkten att blankettlagen gäller angelägenheter som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. I en landskapslag kan enligt 19 § 3 mom. i självstyrelselagen för Åland för vinnande av enhetlighet och överskådlighet intas stadganden av rikslagstiftningsnatur som i sak överensstämmer med motsvarande stadganden i rikslag. Intagande av sådana stadganden i en landskapslag medför inte ändring i fördelningen av lagstiftningsbehörigheten mellan riket och landskapet.

Enligt självstyrelselagens 27 § 1 punkt hör stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelse från grundlag till rikets behörighet. Därför bör även landskapslagstiftningens förenlighet med grundlagen bedömas. Blankettlagen och de riksförfattningar som görs tillämpliga inom landskapets behörighet innehåller bestämmelser som berör de grundläggande fri- och rättigheterna. Bestämmelser om rätt att ingripa i de grundläggande fri- och rättigheterna ska alltid vara dels noga avgränsade, dels exakta ifråga om tillämpningsområdet (GrUU 19/2000 rd, s. 3).

Enligt blankettlagens 2 § ska lagen och de riksförfattningar vilka den tillämpliggör enbart tillämpas vid myndighets- och näringsutövning inom ramen för Ålands lagstiftningsbehörighet. I blankettlagens 3 § 1

och 2 mom. föreskrivs om tillsyn och ansvariga förvaltningsmyndigheter inom landskapets behörighet. Landskapsregeringen och Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet ska sköta de förvaltningsuppgifter som följer av bestämmelserna i riksförfattningarna. Av 2 § följer att denna tillsyn inte utsträcks till sådana områden som utgör riksbehörighet.

Enligt 3 § 4 mom. har Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, med avvikelse ifrån 17 § lagen om konsumtionstjänsters säkerhet, trots sekretessbestämmelser och andra begränsningar vilka gäller erhållande av uppgifter, rätt att få sådan information som är nödvändig för skötandet av sina tillsynsuppgifter av tjänsteleverantörer och de åländska myndigheterna inom områdena ordning och säkerhet, räddning, livsmedel, hälso- och sjukvård, djurskydd, trafiksäkerhet samt marknadskontroll och produktsäkerhet.

Grundlagsutskottet har bedömt bestämmelser om myndigheternas rätt att få och skyldighet att lämna ut information med avseende på skyddet för privatliv och personuppgifter i 10 § 1 mom. i grundlagen och då noterat bland annat vad och vem rätten att få information gäller och hur rätten är kopplad till nödvändighetskriteriet. Myndigheternas rätt att få och möjlighet att lämna ut information kan enligt utskottet gälla "behövliga uppgifter" för ett visst syfte, om lagen ger en uttömmande förteckning över innehållet i uppgifterna. Om innehållet däremot inte anges i form av en förteckning, ska det i lagstiftningen ingå ett krav på att "uppgifterna är nödvändiga" för ett visst syfte (se t.ex. GrUU 17/2016 rd, s.5 och de utlåtanden som nämns där).

I 3 § 4 mom. definieras dock inte vilka dessa myndigheter är som är skyldiga att tillhandahålla sådana uppgifter, något som har ansetts betydelsefullt ur grundlagssynpunkt (GrUU 42/2010 rd, GrUU 59/2010 rd). I lagstiftningskontrollen har bestämmelser som liknar blankettlagens 3 § 4 mom. ansetts vara för vaga och ospecificerade (ÅD 30/23, s. 3 och HD 21.6.2023, KKO-HD/754/2023). Därför och med tanke på 10 § 1 mom. grundlagen och grundlagsutskottets praxis gällande skyddet för privatlivet och personuppgifter är en dylik bestämmelse problematisk. Därför anser Ålandsdelegationen att 3 § 4 mom. utgör en behörighetsöverskridning. Således bör lagrummet förordnas att förfalla.

Enligt blankettlagens 3 § 5 mom. ska på skadestånd för utomstående sakkunniga och experter vilka har anlitats med stöd av denna lag skadeståndslagen (FFS 412/1974) tillämpas. Med anledning härav konstateras att skadeståndslagstiftningen är att hänföra till de privaträttsliga angelägenheter som avses i 27 § 41 punkten i självstyrelselagen och hör såsom sådan till rikets kompetensområde (RP 73/1990 rd, s. 78, se också ÅD 15/21, s. 5). Till den del

bestämmelserna utgör riksbehörighet, kan de med stöd av 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas i landskapslagstiftningen.

Enligt 16 § 2 mom. i lagen om konsumtionstjänsters säkerhet tillämpas på en utomstående expert bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar när experten utför uppgifter som avses i paragrafen. Enligt andra meningen i momentet finns bestämmelser om skadeståndsansvar i skadeståndslagen (412/1974). Ålandsdelegationen konstaterar att blankettlagens 3 § 5 mom. gäller skadestånd för de utomstående sakkunniga och experter som anlitas för tillsynen. Rikslagen avser däremot skada som kan förorsakas av sakkunniga och experter. Rikslagens 16 § 2 mom. baserar sig på de krav som ställs i grundlagens 124 § för privata aktörer som deltar i myndighetsverksamhet. Eftersom 3 § 5 mom. inte överensstämmer i sak med stadgandena i rikslag bör lagrummet förordnas att förfalla.

I blankettlagens 6 § finns bestämmelser om administrativa påföljdsavgifter. Administrativa påföljdsavgifter ska, med avvikelse ifrån vad som föreskrivs i 17 § i lagen om konsumentprodukters säkerhet och 27 § i lagen om konsumtionstjänsters säkerhet, tillfalla Åland. Vid verkställighet av administrativa påföljdsavgifter enligt blankettlagen ska lagen om verkställighet av böter (FFS 672/2002) tillämpas. Användningen av uttrycket Åland kan framkalla missförstånd eftersom avgifterna tillfaller landskapet Åland. Trots detta rör det sig inte om en behörighetsöverskridning.

I 10–21 § i lagen om konsumentprodukters säkerhet och 5 kap. i lagen om konsumtionstjänsters säkerhet finns närmare föreskrivet om påföljdsavgifterna. Påföljdsavgifternas förhållande till grundlagen har bedömts grundligt i förarbetena till riksförfattningarna (RP 213/2024 rd, s. 98–102).

Högsta domstolen tog i utlåtande 24.3.2009 (OH 2009/24) över Ålands lagtings beslut 21.1.2009 om antagande av landskapslag om ändring av landskapslagen om bekämpande av oljeskador ställning till en i nämnda landskapslag stiftad påföljdsavgift (oljeutsläppsavgift), som påförs den som trots förbud släpper ut olja i landskapets sjöterritorium. Domstolen hänvisade till grundlagsutskottets konstaterande (GrUU 32/2005) att oljeutsläppsavgiften inte ska förstås som en straffrättslig bestraffning utan som en administrativ påföljd med karaktär av sanktion. Ålandsdelegationen har vid lagstiftningskontrollen tagit ställning till bestämmelser om påföljdsavgifter i ett flertal landskapslagar. Delegationen har härvid förenat sig med grundlagsutskottets tolkning om att påföljdsavgifter med avseende på 81 § i grundlagen varken är skatter eller avgifter, utan administrativa påföljder av sanktionskaraktär för en lagstridig gärning (se bland annat ÅD 36/23). Då landskapet har lagstiftningsbehörighet inom ett område har landskapet även behörighet att lagstifta om en administrativ påföljdsavgift.

I blankettlagens 7 § finns straffbestämmelser. Bestämmelserna motsvarar huvudsakligen de i 7 § i den gällande blankettlagen. Straffbestämmelser inom landskapets behörighet kan med stöd av 18 § 25 punkten i självstyrelselagen intas i landskapslagen. I de riksförfattningar som blankettlagen gör gällande inom landskapets behörighet finns bestämmelser om vite och andra administrativa tvångsmedel i samband med tillsyn. Enligt självstyrelselagens 18 § 26 punkt har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om utsättande och utdömning av vite samt användning av andra tvångsmedel inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Enligt 21 § 1 mom. i självstyrelselagen kan landskapsregeringen med stöd av ett bemyndigande i landskapslag utfärda landskapsförordningar i angelägenheter som hör till landskapets behörighet. Genom landskapslag ska dock utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen och självstyrelselagen i övrigt hör till området för lag. Denna begränsning motsvarar begränsningen i 80 § 1 mom. i grundlagen.

Bestämmelser om förordningsfullmakter har intagits i blankettlagens 8 §. Enligt blankettlagens 8 § 1 mom. kan landskapsregeringen genom landskapsförordning besluta att riksförfattningar vilka har utfärdats med stöd av de i 1 § angivna riksförfattningarna ska tillämpas på Åland oförändrade eller med de ändringar landskapsregeringen bestämmer. Liknande bestämmelser om delegering finns i den gällande blankettlagen. Enligt ordalydelsen är delegeringsstadgandet vagt till den del det bemyndigar landskapsregeringen att göra ändringar i bestämmelser som utfärdas med stöd av riksförfattningarna. Innehållet i delegeringarna preciseras och begränsas emellertid av den reglering som finns i blankettlagen och riksförfattningarna. Ålandsdelegationen har tidigare ansett att liknande delegeringsstadganden uppfyller de krav som anges i grundlagens 80 § 1 mom. och självstyrelselagens 21 § 1 mom. (se till exempel ÅD 33/15).

I landskapslagen (2017:37) om marknadskontrollen av vissa produkter finns bestämmelser om tillsyn och övervakning av om vissa produkter överensstämmer med gällande tillgänglighets- och produktsäkerhetskrav (marknadskontroll). Lagen är tillämplig på den marknadskontroll som omfattas av tillämpningsområdet för de lagar som räknas upp i 1 §. Genom ändringen av landskapslagen kompletteras förteckningen med lagar som görs tillämpliga inom landskapets behörighet genom blankettlagen.

Vid lagstiftningskontrollen av landskapslagen om marknadskontrollen av vissa produkter ansågs föremålet för regleringen hänföra sig till flera lagstiftningsområden. Det mest centrala området är näringsverksamhet. Enligt 18 § 22 punkten

självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om näringsverksamhet med beaktande av vad som stadgas i bland annat 27 § 12 punkten. Landskapslagen berör också området konsumentskydd på vilket riket har lagstiftningsbehörighet med stöd av 27 § 10 punkten självstyrelselagen. Landskapslagen om marknadskontrollen av vissa produkter berör också produktsäkerhet. Med stöd av 18 § 12 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om detta område med vissa undantag, som inte var aktuella, till den del det inte kan anses höra under området näringsverksamhet (HD 31.3.2017, OH2017/35 och ÅD 5/17).

Genom ändringarna i landskapslagens 4 § och 6 § görs vissa tillägg till bestämmelserna om tillsynsmyndighet och tillsynsplan. Däremot är 6a § om samarbete och samordning en helt ny bestämmelse. Enligt artikel 10.3 i EU:s marknadskontrollförordning ska varje medlemsstat tillsätta ett centralt samordningskontor. Enligt 6a § ska tillsynsmyndigheten samarbeta och vid behov samordna sitt arbete med andra tillsynsmyndigheter enligt denna lag, rikets berörda tillsynsmyndigheter och Finlands centrala samordningskontor. Tillsynsmyndigheten ska också bidra till utarbetandet av Finlands berörda myndigheters samordnade ståndpunkt och nationella strategi för marknadskontroll. Ålandsdelegationen anser att bestämmelserna är förenliga med marknadskontrollförordningen och 59 b § i självstyrelselagen.

Ålandsdelegationen har inget särskilt att anföra om övriga bestämmelser i landskapslagen om ändring av landskapslagen om marknadskontrollen av vissa produkter.

Ändringen av 4 § i landskapslagen om tillämpning av lagen om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål eller undervisningsändamål är av teknisk karaktär och föranleder inga särskilda kommentarer.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen har med beaktande av självstyrelselagens för Åland stadganden funnit att hinder för ikraftträdande av landskapslagarna inte föreligger, förutom beträffande 3 § 4 och 5 mom. i landskapslag om tillämpning på Åland av riksförfattningar om konsumentssäkerhet. Dessa felaktiga bestämmelser inverkar inte på tillämpningen av landskapslagen i övrigt, varför landskapslagen till övriga delar kan träda i kraft. Tillämpningen av de övriga landskapslagarna förutsätter att även landskapslagen om tillämpning på Åland av riksförfattningar om konsumentssäkerhet träder i kraft.

Närvarande Ordföranden Holm-Johansson, ledamöterna Dahlén, Leino-Sandberg, Siitari och Åkerblom.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Marine Holm-Johansson
ordförande

Sören Silverström
sekreterare